

2025-MI INATSIARTUNUT QINERSINEQ ATATILLUGU NUNANIT ALLANIT SUNNIINIARTOQARSINNAANERANI NAVIANAATIT PILLUGIT NALILERSUINEQ

Kalaallit Nunaat Kalaallillu Nunaanni maanna pissutsit inissisimanerat

Dato: 28. februar 2025

Amerikap præsidentiata Kalaallit Nunaannik piginnittoorusulluni soqutiginninnerminik nalunaarutiginnereernerata kingorna nunani allani oqallinnermik annertuumik qulequtarineqarpoq. Oqallinneq USA-mi Naalagaaffeqatigiinnilu nunap iluani politikkikkut ingerlatsinermi ingerlaneruvoq, taamaattoorli aamma nunarsuarmioqatigiinnut siaruaakkiartorpoq.

Nunarsuarmi annertusiartortumik isumannaatsuunissaq pillugu Kalaallit Nunaatalu Naalagaaffinngornissamik kissaateqarnera pillugu oqallinnerit qarasaasiatigut inuit naapittarfiini eqqunngitsunik paasissutissanik siammarterineq kinguneraa. Assersuuteqarpoq, kalaallit politikerii politikeriunngitsulluunnit oqaaseqaataasa eqqunngitsunik, imaluunnit allat namminneq anguniagaat sakkortusarniarlugit atorineqartut.

USA-p Kalaallit Nunaannik soqutiginninnera, tassunga ilanngullugit politikkikkut suliallit, isummersortartut aammalu USA-mit inuit sunniuteqarluartut naalagaaffiit allat sunniiniarnerminni paasissutissanillu eqqunngitsunik siammarterinerini atorluarneqarsinnaapput.

Naalagaaffiit avataaneersut politikkikkut aalajangiisarnerit aammalu Europami isummanik pigiliutsitsiniarnerit ataavartumik sunniiniarfigisarpaat. Sunniiniarneq taamaattoq ataavartumik ingerlanneqartarpoq, qinersinerit, uani Inatsisartunut qinersineq eqqarsaatigalugit, taakku kisiisa ukkatarineq ajorpaat.

Intsisartunut qinersinissap suaarutigineqarnissaata tungasut qarasaasiakkut inuit naapittarfiini salluliutit profilinik arlalinnik sanasoqarsimavoq, tassani ilaatigut danskit kalaallillu politikkikkut suliaqartuusaarlutik oqallinnermi sunniiniartoqarluni. Profilit salluliutit naalagaaffiillu avataaneersut imminnut atanerannik FE aamma PET takusaqarsinnaangilaq.

Naalagaaffiit avataaneersut kalaallit danskillu pisortaqarfiinit politikeriiniillu paasissutissanik tillitanik sunniiniarnermi atuisinnaasarpot. Assersuut tassaasinnaavoq cyberspionage (hackerilluni tillinnikkut) tillinneqarsimasunik paasissutissanik sunniiniarneq saqqummiinerluunnit. Inuiaqatigiit isumannaatsuunissaanut Aqutsisoqarfiup (SAMSIK)-ip naliliinera naapertorlugu

Kalaallit Nunaannut cyberspionage tassa kilitsissiatut qarasaasiakkut tillinniartoqarsinnaanerup ilimanaataa annertoorujussuuvoq.

Russit sunniiniarnerinut navianaat

Inatsisartunut Qinersinermut tunngatillugu Ruslandip imminnut aporaattunik soqutigisaqarpoq. Nunat NATO-mut ilaasortaasut Ruslandimit avissaartuutsinniarnearput, taamaalilluni nunat killiit sanngiillisikkusullugit. Illuatungaani USA-p Kalaallit Nunaanni sunniuteqarnerata annertusinissaa Ruslandip pinngitsoortikkusuppaa.

Ruslandip sunniiniarsinnaanissaminut annertuumik pisinnaasaqarpoq, sunniiniartuarnermigullu Nunat Killiit avissaartuutsinissaanut suliniuteqartuurluni, ilaatigut Nunat Killiit Ukrainemut aningaasatigut, sakkutooqarnikkut politikikkullu tapersersuinerat sunniiniarnermigut sanngiillisinniarsarivai.

Kalaallit Nunaannit maanna politikikkut pisut Ruslandimit ad-hocinik suliniutinik aallartitsinikkut atorluarneqarataannaavoq. Suliniutit taamaattut siunertaraat assersuutigalugu Kalaallit Nunaata USA-llu avisaartinniarnissaat, taamaalilluni USA-p Kalaallit Nunaannut sunniuteqarnerata illuatungilerniarnissaa.

Inatsisartunut qinersinermut atatillugu Ruslandip Kalaallit Nunaannut Naalagaaffeqatigiinnermullu tunngatillugu piareersarluakkamik ataqatigiissakkamik sunniiniarnissamut ingerlatsinissaata ilimanassusaa annikinneruvoq. Taamatut sunniiniarnissaq russit tungaannit annertunerungaatsiartumik piareersaateqartoqarnissaanik pisariaqartitsimmata piffissamilu sivilisunerusumik ingerlasariaqartumik.

Ilimanarneruvorli maanna Kalaallit Nunaanni eqqaanilu pisut piffissami ungasinnerusumi Nunanut Killernut sunniiniarlutik avissaartuutsitsiniarnermut atussagai, minnerunngitsumillu Ruslandip nunanut allanut sillimaniarnermullu iliuuserisaanik Nunat Killiit uparuaasarnerinut atatillugu USA peqqusersuutut nittarsaanniartarpaa. Sunniiniarneq taama ittoq qinersinermut toqqaannartunik tunngassuteqarnavianngilaq, tamannalu nunat killiit aammalu immaga Ruslandip innuttaasuinut tunngatinneqarluni siammasinnerusumik ingerlanneqarataannaavoq.

Kalaallit Nunaanni eqqaanilu maanna pisut eqqarsaatigalugit Ruslandip sunniiniarnermut attaveqaatai malinnaapput, oqallinnermilu sunniiniarsinnaanermut siunertaqarsinnaanerata annertuumik ilimanaateqarpoq. Tassani aamma tusagassiorfiit russinik illersuisut tusarnaartunut danskisut oqaasilinnut atuuppoq. Tusagassiorfiilli tamakku oqaluttuarisaaneq qiviaraanni Kalaallit Nunaannut Danmarkimullu siammasissumik anngutinngisaannarput.

Sunniiniarnermi anguniagaq

Nunat nunani allani nunarsuamioqatigiilluunnit kattuffiini namminneq isummat siaruarternissaanut isummernissamut imaluunnit politikkikkut aalajangiinernut sunniiniartarnerinut amerlasuunik assersuutissaqarpoq. Sunniiniarneq innuttaasut isumaannut immikkoortitsiviusuni atornegartarpoq, tassuunakkut ajornanngitsunnguamik akerleriinneq avissaartuunnerlu pilersinneqarsinnaammat. Naalagaaffiit avataaneersut, aalajangiisartut ataasiakkaat aamma siunertalimmik namminneq anguniakkanik toraagaqartumik sunnarniarsinnaasarpaat. Sunniiniarnerit pisussanut aalajangersimasunut tunaartaqarsinnaapput, soorlu qinersinernut, aammali ulluinnarni pisunut tamanut.

Nunat allat qinersinernut sunniiniarlutik teknikkikkut siuariartornitsinni aqquutit aqquutillu allat ammaanneqarput. Assersuutigalugu silassorissuusiap (AI) ineriartortinnerani paasissutissanik eqqunngitsunik siammarterisinnaaneq annertuserujussuartinneqarpoq, tassani akeqqat paasissutissanik eqqunngitsunik suliarilluakkanik sanaartornissanut atortussanik tuniorarneqarput. Eqqunngitsunik paasissutissiinerit annertussusaat AI-p annertusitissinnaavaa, taamaalilluni nunat allat ataatsimoortukkuutaat aalajangersimasut kulturikkut oqaatsitigullu aporfiit akimorlugit paasissutissanik tunioraasinnaapput.

Internetikkut attaveqaatit sunniinerisa saniatigut sunniiniarnermi suliallit nalinginnaasut nunani allani attaveqaatinik pilersitsisartut atorlugit Rusland sunniiniarsinnaavoq. Sunniiniarnermi suliallit tassaasinnaapput assersuutigalugit isummanik sunniiniartartut, ilisimatuut, politikerit imaluunnit allat isummernissamut, tusagassiutitigut tutsiussinnaasut politikkikkulluunnit aalajangiinissamut sunniisinnaasut. Inatsisartunullu qinersinissamut Ruslandip inuit sunniiniarmi suliallit Kalaallit Nunaanniinnaasut atornissaat periaaseq taanna atornegarnissaa annikitsuinnarmik ilimanarpiangilaq.

Rusland cyberikkut annertuumik piginnaaneqarpoq sunniiniarnermik ingerlatsinerimi atorsinnaasaminnik. Assersuutigiinnarlugu Rusland nutaarsiassaqaartitsivinnut, imaluunnit qarasaasiakkut inuit naapittarfiisigut hackerinikkut paasissutissanillu siammarterinikkut eqqunngitsunik paasissutissanik siaruarterisinnaapput.

Russit naalagaaffiata navianartorsiortitsisinnaanerata saniatigut cyberikkut isummanik siaruarteriniat annikkaluamik navianartorsiortitsisinnaapput. Cyberikkut isummanik siaruarteriniat Russinut illersuisuusut ukiuni kingullerni europami nunanit assigiinngitsuni nittartakkatigut ulikkaartoortitsinikkut saassussisarlutik oqaatigaat. Cyberikkut isummanik siaruarteriniat Russinut illersuisuusut europami qinersisoqarneranut atatillugulu aseruutaasumik

ajornanngitsuaqqamik cyberikkut saassussisimallutik. Kalaallit Nunaannut soqutiginninnerup annertusiartornera ilutigalugu navialisinnaaneq annertusinersoq FE-p aamma SAMSIK-ip malinnaaffigaa.

Sunniiniarnerit

FE-p aamma PET-ip sunniinniarnert pingasunut pingaarnernut agguarsimavai.

Sunniiniarnerit siviluut, tassani oqariutuutit asigiinngitsut siaruarterniarsarisarpaat, taakkulu Nunanut Killernut, nunat killit politikikkut ataatsimoorfiut, soorlu EU-mut sakkortuumik assuarinnittuupput. Sunniiniarnerit siviluut nunat killit innuttaasuiniq aalajangiisartuinillu sunniiniarnerminni tusagassiorfiit nalinginnaasut atorlugit, inuillu qarasaasiami naapittarfii atorlugit avissaartitsiniarlutillu uivertitsiniarnermut atortarpaat, tassuunakkut isummaminnik upperinnitsitsinissaq angujumallugu.

Sunniiniutit piareersakkat tassaapput piareersarlugit aaqqissuullugit ataqatigiisarlugillu sunniiniutit, taakkulu nassiussisuminngaannit pingartinneqartumik periusissiatigut aalajangersimasumik toraagaqartarput. Toraagaq apeqqutaatillugu atortut aqutissat toqqarneqartarput.

Ad hoc-mik suliniuteqarnerit tassaapput anguniakkanut ataasiakkaanut aalajangersimasumik anguniagaqarluni sunniiniarneq, soorlu inummut aalajangersimasumut, imaluunniit pisut ataasiakkaat aallaavigalugit sunniiniarneq. Periarfissamut takkuteriataartumut periarnerusinnaapput, imaluunniit pisariaqartitsinermik takkuttoqariasaarneratigut. Ad hoc-mik suliniuteqarnerit piffissami sivikitsumi piariipallassinnaasut aqutiginiarsarisarpaat, aammalu inuiaqatigiinni avissaartuunneq atorluapallassinnaasarlugu.

FE-p aamma PET-ip misissuinermini pisinnaasut ilimanassusaat ataani allassimasut aallaavigisarpaat. Ilimanaataa eqqoriaanermiittarpoq kisitsisitigut naatsorsugaanani.

**ILIMANANGIL
AQ
<10%**

**ILIMANAATAA
ANNIKIPPOQ
10-40%**

**PISINNAAVOQ
40-60%**

**ILIMANARPOQ
60-90%**

**ILIMANARTOR
UJUSSUVOQ
>90%**

FE-P aamma PET-ip nalilerpaa "Ilimanarpoq", ilimanaataa alla atorneqarsimanngippat.